

ENGAGERANDE SAMTAL PÅ LIVLIG BOSNIENDAG

– Låt oss hylla det avtal vi alla, inklusive jag själv, kommer att kritisera idag. Några av mina vänner överlevde tack vare detta avtal. Vad freden handlade om var att acceptera verkligheten och skapa ett fredsfördrag, att acceptera den etniska rensningens resultat.

Så inledde Jasenko Selimovic seminariedagen "Bosnien – tio år av skör fred" som Sida arrangerade för att markera att det gått tio år sedan Daytonavtalet skrevs under.

Sidas hörsal var fylld till bristningsgränsen när Jasenko inledde Bosniendagen och de flesta var också kvar vid slutet. Det blev en dag full av debatt och diskussion med många engagerade och kritiska röster, men också av kultur och reflektion. Under närmare tio timmar deltog närmare 200 personer i de olika programpunkterna.

För Jasenko Selimovic, som själv kom som flykting till Sverige, innebar Daytonavtalet att han förstod att rättvisa och fred inte nödvändigtvis hörde ihop. Som på många andra platser på jorden fick människor i Bosnien-Hercegovina acceptera orättvisa för att få fred.

– För oss som bodde i belägrade städer handlade valet om rättvis död eller orättvist liv. Vilket skulle ni själva välja om ni stod inför samma val idag? frågade han retoriskt.

På Balkan blev gårdagens "Utröta varenda djäväl" "Låt de djävlarerna utrota varandra" och när världen till slut ingrep var det för sent för närmare 200 000 människor som inte längre levde. Ett bestående resultat blev fattigdomen. Ingenting skulle bidra mer till utvecklingen än om fler fick jobb. Men korruption, byråkrati och fastcementerad politisk makt lägger hinder i vägen.

Monica Montoya har skrivit en studie om fattigdomen i Bosnien för Sida . Hon har inte bara läst dokument skrivna av andra, utan också träffat människor i det verkliga livet.

– Fattiga i Bosnien säger att de saknar jobb, men i praktiken arbetar de alltid, de är ständigt på jakt efter nya möjligheter. Människor tänker aldrig på sig själva som fattiga, men de jämför hur det är nu med hur det var före kriget, konstaterade Monica Montoya som menade att ungdomar kanske är de som har det svårast. Många unga saknar

framtidstro, enligt uppgift vill över 60 procent av alla ungdomar lämna landet. Trots att många bildat familj tvingas de bo kvar hemma hos sina föräldrar, eftersom de inte har råd med en egen bostad.

Mikrokrediter, i flera fall genom institutioner som finansieras av Sida, har varit ett sätt att göra det möjligt för många familjer att förbättra sin ekonomiska situation, men det räcker inte:

– De kan inte ersätta stora företag som kan anställa många människor. Man kan inte bygga ett land enbart med hjälp av mikroföretag. Vad har då det svenska solidaritetsarbetet inneburit och vad har de svenska organisationerna lärt sig i Bosnien? Många av dem som engagerade sig i början gjorde det av frustration över hur lite omvärlden

brydde sig och över hur kriget framställdes i media. I en stor del av den tidiga rapporteringen framställdes det som om alla inblandade var lika goda kålsupare och att det vi såg var en fortsättning på en tusenårig konflikt som vi inte kunde göra något åt.

– Vi visste att det fanns många kvinnor och män i den dåvarande jugoslaviska fredsrörelsen som var mot kriget. Vi visste också att kvinnor och civilbefolkningen var krigets offer. Vi hade och har en stark tilltro till våra partners, kvinnoorganisationerna på plats, det finns starka kvinnor i Bosnien, konstaterade Eva Zillén från Kvinna till Kvinna.

Ett stort hinder i vägen för utvecklingen är de nationalistiska partiernas dominans och det enorma inflytande som maffian har över landet. Det mycket låga valdeltagandet visar att politikerföraktet är stort. Ofta är det ungdomar och medelklass som inte röstar, medan lågutbildade på landsbygden lätt låter sig manipuleras av de nationalistiska partierna.

– Ett stort problem är att alla partier är odemokratiska, även våra vänner från de socialdemokratiska partierna. Här har både det internationella samfundet och vi inom det civila samhället misslyckats. Vi har inte förmått skapa partier som är demokratiska, vi har i alltför hög grad arbetat med det civila samhället och glömt bort partierna, menade Svetlana Duric från Palmecentret.

Gunna Grähs var en av de drivande i numera nedlagda Ship to Bosnia. Hon berättade om hur svårt det ibland kunde vara:

– Längre hoppades vi att människor i byn själva skulle kunna ta över och driva kulturhuset när vårt stöd upphörde, men det visade sig inte fungera. Den auktoritära strukturen tillsammans med byråkratin gjorde det för svårt för människor, så lösningen blev att det övertogs av kommunen, berättade hon och fick medhåll av Svetlana Duric från Palmecentret som fyllde på:

– Att utveckla demokrati är en mycket lång process. Folk ville inte inse att bristen på demokratisk tradition är ett stort problem. Ofta får jag höra: "Ni i Sverige har det så lätt, men vi saknar pengar". Men Bosnien har fått fem miljarder kronor som i stor utsträckning försvunnit – och ingen frågar vart de tagit vägen! Jag kan inte ge bosnierna mer pengar, men vi kan lära människor att ställa frågor, att ifrågasätta dem som styr idag, konstaterade hon.

Vad gör då ni för att förändra detta, undrade Erik Jenniche från folkpartiets biståndsorganisation SILC. Eva Sillén på Kvinna till Kvinna svarade:

– Vi utbildar kvinnor så att de ska kunna ta plats i politiken, genom att de bildar nätverk och driver frågor gemensamt. I det senaste kommunalvalet i Banja Luka lyckades vi nå den högsta kvinnorepresentationen hittills. Mycket handlar om att informera om hur man röstar. Många organisationer arbetar mot korrruptionen, vilket är ett sätt att förändra den politiska agendan.

Bo Elding, ambassadråd och Sidas representant i Bosnien, var också självkritisk till hur det internationella samfundet agerat. Man skulle ha gett ett starkare stöd till det civila samhället för att genom detta påverka den politiska och ekonomiska makten. Givarna skulle också ha agerat mycket hårdare vad gäller den politiska och ekonomiska korrruptionen.

– Vi har finansierat en studie om korrruptionen som utförts av Christian Michelsen institutet. Den finns på deras hemsida (www.cmi.no) och det är skrämmande läsning. Vi kände till mycket av det den säger, men läget är mycket värre än vad vi trodde. Det har skett ett giftermål mellan toppolitiker och gangsterledare, en skuggeekonomi större än statens, konstaterade Bo Elding och fortsatte:

– Det vi gjort fel efter Dayton var att vi arbetade tillsammans med politiker som blivit valda i så kallade demokratiska val, men som i stor utsträckning hade en helt annan agenda. Det här är något som måste brytas, annars riskerar Bosnien att bli en inkörsport till Europa för alla typer av trafficking.

Den politiska och administrativa struktur som skapades genom Dayton är mycket tungrodd, något som bland annat visas av att det idag finns 14 olika regeringar i Bosnien (läs vidare i artikel av Joakim Molander, publicerad på SvD Brännpunkt 21/11 2005). Idag är det mycket svårt att ändra detta, eftersom de styrande inte har något intresse av förändringar som hotar deras makt (och det skulle de flesta förändringar göra).

– Många av oss som var engagerade i Bosnien för tio år sedan var väldigt kritiska mot Dayton. Idag kan vi konstatera att det å ena sidan gått så illa som vi fruktade, å andra sidan bättre än vad vi trodde. Det råder fortfarande fred och Milosevic finns idag i Haag, konstaterade Per Svensson, kulturchef på Expressen.

Försoning måste få ta tid menade Tina Wik från Kulturarv utan Gränser och drog parallellen med Chile där man först tio år efter det första fria valet öppet kunde börja prata om mycket av det som hänt.

Per Svensson höll med:

– Det finns ett oerhört behov av fakta och rådata, det är mycket viktigare än rituella försoningsgester. Många av dem som idag går på universitetet hade knappt börjat skolan när kriget startade. Hos oss i Sverige finns det många som söker passa in Bosnien i dagens politiska schema där USA står för allt ont.

Ett problem som flera var överens om är att den höga representanten har en alldeles för stor makt. Mimma Tadzic flydde själv från Bosnien som barn tillsammans med sina föräldrar. Hon pekade på den dubbla roll som det internationella samfundet har:

– Det internationella samfundet har ett stryptag på Bosnien. Men man måste se till så att Bosnien står på egna ben, klär på sig, tvättar sig. De två viktigaste är internflyktingar och de saknade. Jag kan inte gå till min moster som saknar sina söner och sin man och säga att du måste glömma. Vi kan varken glömma eller förlåta, men vi måste leva tillsammans.

David Isaksson, Global Reporting

LÄNKAR

Monica Montoyas utredning An Analyzes of Key Documents and Interviews with the Poor finns under "Publikationer" på Sidas hemsida <http://www.sida.se>

Rapporten om korruption från Christian Michelsen Institutet finns på <http://www.cmi.no/publications/publication.cfm?pubid=2003>

Läs Joakim Molanders artikel på http://www.svd.se/dynamiskt/kultur/did_11083741.asp

Mer material och länkar finns på <http://www.sida.se/bosnien>